

Terményszárítás helyzete Magyarországon az Unió támogatások tükrében

Az elmúlt tíz évben hazánkban a mezőgazdasági beruházások körében egyre nagyobb intenzitással kerültek előtérbe az új szárító üzemek felépítése, a meglévők lecserélése vagy felújítása. Ezen térhódítás számos esemény hatásának köszönhető.

Jelenleg sincs pontosan meghatározva, hogy Magyarországon mekkora számban működnek még legelső generációs Bábolna szárítók vagy még azt megelőzően épített Sirokkó illetve Collman üzemek. Abban viszont biztosak lehetünk, hogy ezen ötszázas terményszárító nagyságrend felett eljárt az idő sem az Unió, sem pedig a magyarországi szabványok, (melyek számos esetben szigorúbbak mint az Unió elvárások) nem engedélyezik tovább a használatukat. Elméletben az elavult üzemeket már 2009-ben be kellett volna zárni, de tőkehiány miatt számos termelőszövetkezetben és mezőgazdasági vállalkozónál elmaradt a felújítás illetve új üzemek felépítése, annak ellenére, hogy az utóbbi években kiírt Unió pályázatok 25% támogatás helyett az elmaradt térségekben akár 50% igénybe vehető, valamint a Magyar Állam 2009-ben 20% előleget is nyújtott a mezőgazdaságból élő termelő szövetkezeteknek illetve vállalkozóknak. Ennek ellenére országos szinten még nem látható a dinamikus ugrás a szárító üzemek építésének tekintetében.

Közel 20 gabonatechnikával foglalkozó kereskedelmi cég képviselteti magát a hazai piacon. Ennek hatására bő a választék, és árak inkább stagnálnak, mint emelkednek, sőt számos esetben eszkenhetnek is. Ugyanis a támogatható szárítók körébe bevették az USA-ban gyártott szárítókat az Amerikai Kereskedelmi Hivatal

nyomására, melyek az Európai szárítókhoz képest lényegesen jobb áron kaphatók. Pár éve pedig a nagytömegben megjelent mobil szárítók is jelentősen befolyásolják a hazai kereskedelmet, mert ezen üzemek méretük is áruk miatt már a kistermelőkhöz is el tudnak jutni.

Nem csak a szárító fajtáját nehéz kiválasztani a jelenlegi helyzetben, hanem a méretét is.

Országos szinten azonos a probléma, ugyanis egy üzem felépítésénél nem lehet előre kiszámítani a piacot, nem látható előre, hogy egy megvalósuló szárító üzem környékén az elkövetkezendő 2-4 évben még hány üzem fog épülni. Így nem tanulva a hibákból újra ugyan abba a csapdába fog esni a magyar mezőgazdaság, mint az elmúlt pár évben, hogy túlfeljesztések fognak történni, mint annak idején a munkagép, erőgép támogatásoknál. Senki nem mérte fel, hogy ebben az országban mennyi termelőeszközre van szükség. Annak idején, mikor létrehozták a gazdajegyző majd falugazdász hálózatot, az FVM lehetőséget kapott, hogy a beelásson a vidékbe. A falun illetve vidéki kisvárosban dolgozó gazdajegyzők nagyon jól tudták, hogy ki mekkora területen gazdálkodik. Mi lehet reális és irreális beruházás, és mire van igény, ennek ellenére véleményüket nem kérték ki a támogatások megítélésének sorsáról.

Általánosan jellemző volt, hogy mindenki a birtokához viszonyítva erősebb traktorokat és nagy teljesítményű aratógépet vásárolt. Senki nem gondolt rá hogy egy faluban egy kombájn tulajdonos meg tud élni, de 10 már nem. Érdekes módon Szlovákiában ezen pályázati feltételek mellett mindig is kikötés volt, hogy a támogatott beruházás mértékét a birtok nagyságához viszonyítsák. Nem nyerhetett pályázatot egy 20 hektáron termelő gazda egy 150 LE traktor megvásárlására, vagy egy 100 hektáros birtok esetében sem lehet egy 20 t/h szárító üzem létrehozására támogatást igényelni. Ennek hatására a szlovák piac sokkal inkább termelő beállítottságú lett, mint kereskedő. Ugyanis a felépítésre kerülő szárító üzemnek nagyobb az esélye a gazdaságos működésre a piac ellenőrzése alatt.

Jövőt tekintve nagy a valószínűsége, hogy a támogatások igénybevitelével túlfeljesztések fognak történni és a meglévő Bábolnák mellett egyre több kisebb és nagyobb teljesítményű szárító fog épülni, így első lépésben a szárításra kerülő mennyiségek fognak csökkenni, majd a szárítási költségek, így számos túlméretes üzem kapacitása már az első években könnyen kihasználatlanná válhat.

Ezt a folyamatot már nehéz visszafordítani. Ebből előnyt a 300-500 hektáros gazdák fognak leginkább profitálni amennyiben megépítik a birtokukhoz az ideális üzemnagyságot ez a mai viszonylatban azt jelenti 80% saját termés leszárítása, 20% pedig bérszárítás. Ehhez tökéletesen megfelelnek a 6-12 t/h teljesítményű szárítók (10%-os vízelvonás mellett, kukorica esetén). Ekkora területtel és üzemmérettel rendelkezők nem lesznek kiszolgáltatva a nagyobb üzemeknek, akik az előző években sőt évtizedekben monopol helyzetet szert a bérszárításban. A mai napig is a mezőgazdaságban az egyik legjövedelmezőbb szolgáltatás a bérszárítás. Ugyanis a szárító tulajdonos szabja meg a saját gyorsmérőjével a víztartalmat. A tulajdonos állapítja meg a törtszem arányt. A hídmérlegben be és kimenő árut ő méri, valamint tarolási és rakódási díjat számol fel. Ezek a költségek a kukorica árának esetében 15%-ot jelentenek, közel 5.000 Ft tonnánként. Ha ez korrekt módon történik, mindenki jól jár, de számos esetben előfordulnak visszaélések is.

A jövőben azoknak a termelőszövetkezeteknek vagy Kft-knek melyek ezer hek-

táros nagyságrendekkel rendelkeznek mindenképp számításba kell venniük, hogy a bérszárítás mennyisége és szárítási díja csökkeni fog. Így ezen szegmens részére is fontos a szárító fajtájának kiválasztása mellett az ideális méret megállapítása.

A 100-200 hektáros területen dolgozó termelőknél pedig a 4-6 t/h teljesítményű (10%-os vízelvonás mellett, kukorica esetén) szárító üzemek elérése 50%-os támogatás mellett – a jelenlegi magas szárítási költségeiktől megszabadulva – elérhetővé vált. Akár még kisebb bérszárításra is ad lehetőséget, mert a technológia a gépgyártás ezen szegmensében is folyamatosan fejlődik, így ezen szárítók fajlagos villamos energia és gázfogyasztása nem tér el jelentős mértékben a nagy 20-25 t/h üzemekhez képest. Így azonos szárítási díjakkal fognak a piacon jelentkezni, mint a nagyüzemek.

Nagyon jól látható, hogy ha a munkagép-erőgép támogatás hatására túlfejlesztés történt, akkor a szárító üzemek tekintetében hasonló probléma várható. Ez egy olyan hatást hozhat létre, hogy megindul az úgynevezett „cserekereskedelem”. Ez alatt azt kell érteni, hogy a területükhöz képest több betakarító géppel és nagyobb szárító üzemmel rendelkezők munkával

fognak fizetni a felvásárolt terményért, ami a gyakorlatban azt jelenti a szárítóval nem rendelkező kistermelőnek a TSZ learatja a terményét, beszállítja a telepelyére, leszállítja majd a termelő gabonával fizet. Ez a szituáció még jónak is tűnhet, de sajnos a TSZ vagy Kft. szinte nyomott áron arat a konkurencia túlgépesítése miatt, mert különben nem szárít náluk a kistermelő. A nagyüzemi szárítónak pedig a gazdaságos üzemeltetés elérése esetén 24 órán keresztül működnie kellene szezonban, így ezen telepeken kiemelten fontos a bérszárítás. Végül a termelőtől pedig nyomott áron vásárolják fel a terményt. Ez a folyamat egyre ingatagabb lesz és az árak az önköltségek közelébe esnek, ahol a bérszárítás profitja folyamatosan csökken. A TSZ és a Kft. olcsóbban arat, hogy a kombájnok után tudják fizetni a törlesztő részleteket, olcsóbban szárít, hogy a szárító üzem után tudja fizetni a törlesztőt. A kistermelő pedig aratás után a TSZ-en keresztül nyomott áron eladja a terményét a kereskedőnek, hogy a traktorra és egyéb munkagépekre felvett hitelt törleszteni tudja.

Ezek alapján a mezőgazdaságból az igazi profitot a banki és a kereskedelmi szféra emeli ki, melyek többségében nem magyar tulajdonban vannak, így a magyar

mezőgazdaságnak szánt támogatások jelentős hányada visszavándorol az Európai Unióba.

Ezt a folyamatot szaknyelven közvetett támogatásnak hívják. Egy egyszerű példával megmagyarázva ez azt jelenti, ha az Unió támogatni akarja a papíripart, akkor az iskolás gyerekekkel rendelkező családoknak ad támogatást és kiköti, hogy csak iskolakezdekor vehető igénybe tankönyvvásárlásra. Így ezen döntéssel több gazdasági szereplőt is támogat.

Nagyon jól látható, hogy a mezőgazdaság szerkezetének átalakulása még folyamatban van és az elkövetkezendő pár évben nem is fog lezárulni, mert az előregegett szárító géppark lecserélése is befolyásolhatja a gazdaságos birtokméret kialakulását.

A jövőben sokkal határozottabb fellépésre van szükség a támogatások megítélésben, mert az aránytalan igénylés számos kistermelőt eladósít, a nagyüzemeket pedig egyesülésre kényszeríti így az ellentétek folyamatosan nőni fognak a mezőgazdaságon belül, mely több száz éves hagyományait tekintve mindig is csak összefogással tudott Európa élvonalába felzárkózni és onnan kiemelkedni.

Szalai Gergely, gazdasági agrármérnök